

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Радост Ангелова Железарова
СУ „Св. Климент Охридски”, ФСлФ, Катедра по славянско езикознание

на дисертационния труд на докторант Анна Сергеевна Баранова

на тема: **Националнокултурната специфика на конотациите в превода
от руски на български език**

с научен ръководител доц. д-р Илиана Владова

за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Славянски езици (Съвременен руски език – Лингвокултурология)

Представеният дисертационен труд на докторантката Анна Баранова, асистент в катедрата по руски език във ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски”, е задълбочено изследване на националнокултурната специфика на лексикални единици с конотативни значения в руския език и разнообразните начини за предаването им при превод на български. Дисертацията се състои от 219 стр., включващи увод, три глави, заключение и библиография.

В **Увода** (стр. 4–8) ясно са формулирани актуалността на съчинението, обекта на изследването, целта на работата и поставените задачи за постигането на зададената цел. Използвани са различни методи (метод на лингвистичното наблюдение, анализ на лексикографските данни, контекстуално-ситуативен анализ, контрастивен анализ и елементи на компонентния семантичен анализ), за да бъде изследването комплексно спрямо различните езикови единици в речта. В рамките на дисертационния труд е предложен и богат илюстративен материал с примери, ексцерпирани от 11 литературни текста, различни по жанр, време на издаване, автори и преводачи, както и от Националния корпус на руския език, което предлага обширна репрезентативност и пълнота на езиковия материал, както и на изведените от него анализ и изводи. Представени са 55 конотативно маркирани лексикални единици в 88 контекста.

В първа глава (**Теоретични основи на изследването**, стр. 9–49) А. Баранова изучава конотацията като понятие през призмата на различни лингвистични аспекти (семиотичен, семантичен, стилистичен, психолингвистичен, когнитивен, преводачески и лингвокултурологичен). Тя търси мястото на конотацията в съдържателната структура на думата в три направления – като екстралингвистична същност, като надсловна същност и като част от лексикалното значение. По-нататък авторката прави и типология на конотациите, като свободно си служи с различните термини и дефиниции, компетентно синтезира и обобщава. В резултат на това предлага свое оригинално определение на конотацията, което ѝ служи като основа за същинското изучаване на конкретния езиков материал. Също така прави впечатление умението на докторантката

да се разграничава от теориите, които не се отнасят пряко до темата на нейното изследване.

В тази глава А. Баранова обръща специално внимание върху отношението между конотациите и превода. Тя много точно формулира основните трудности в преводния процес, а именно: лингвокултурната компетентност на преводача; номинативните и изразните възможности на изходния език и езика на превода; функцията на конотативната единица в контекста. Така докторантката стига до категоризирането на пет отделни функции, които дефинира много прецизно (образно-номинативна; експресивно-оценъчна; експресивно-емотивна; стилистично-изобразителна; функция на лаконизация на речта), без да омаловажава факта, че тези функции са взаимосвързани и съотношението им в различните езикови единици е различно и преводачът е този, който трябва да долови нюанса на всяка от функциите, за да предложи възможните решения.

Особен принос в дисертационния труд са и изведените четири основни **стратегии** при превод на конотативно мотивирани единици (чрез запазване на образа на единицата на оригинала; чрез частична замяна на образността; чрез пълна замяна на образността; чрез пълна неутрализация на образа), всичките подкрепени с примери от изследваните преводни варианти на конотациите.

Във втора глава (**Семантико-прагматично съдържание на нарицателните субстантиви и предаване на конотативните им значения при превода**, стр. 50–59) изследваните езиковите единици са класифицирани от докторантката в шест тематични групи (зооними, фитоними, предметни субстантиви, ситуативни субстантиви, номинации на хора и номинации на фантастични/свръхестествени същества). Всяка група е обусловена от конотациите в руските литературни източници и техните преводи на български. Богатият езиков материал позволява на А. Баранова да направи интересни изводи относно постигането на динамична еквивалентност на изходния и преводния текст. Тя обобщава отчетените резултати и потвърждава предварителната теоретична хипотеза, че в изследваните преводи най-често се срещат: пълно запазване на образа, частична замяна на образа, пълна замяна на образа, или неутрализация на образа.

В трета глава (**Семантико-прагматично съдържание на онимите и предаване на конотативните им значения при превода**, стр. 160–193) обект на изучаване са конотативно маркираните собствени имена, представляващи трудности при превод, които са обобщени в три основни групи (имена на художествени персонажи; имена на реални личности; топоними и квазитопоними). Анализиранияте резултати от изследването на онимите показват, че екстралингвистичните фактори са от съществено значение за мотивацията и използването на конотации с националнокултурна специфика. Този факт кара преводачите в повечето случаи да предпочитат запазване на изходния образ в преводния текст, което обаче според А. Баранова „най-често води до деформация или непълно разкриване на прагматичната ценност на изходния текст”.

И във втора, и в трета глава, когато е установен конотативен дисбаланс между изходния и преводния текст, авторката предлага **алтернативни преводни решения**. Похвално е, че вместо сухото констатиране на не особено добрите преводни варианти в някои от ексцерпиранияте примери, докторантката подхожда творчески и дава личен

пример как всяка езикова единица може да намери своя еквивалент при наличието на практически умения в областта на превода.

В **Заключението** (стр. 194–201) са обобщени резултатите от изследването и са синтезирани изводите, от които следва, че авторката е постигнала своите цел и задачи. Потвърдена е очакваната висока степен на трудност при предаването на руските националнокултурни конотации в преводите на български. Този извод води до откриването на възможности и вариативност в преводаческите решения, което от своя страна доказва постижимостта на превода на националнокултурните номинации. Потвърждава се твърдението, че всяко преводаческо решение се определя от наличието или отсъствието на прагматичен аналог в преводния език, както и от наличието или отсъствието на лингвокултурна компетентност от всеки преводач.

От направените наблюдения се стига до извода, че сред нарицателните имена с конотативно значение има много по-висока степен на пълноценно предаване на смисъла им в преводите на български, отколкото сред собствените. Авторката отбелязва също, че в някои от приложените примери „несъответствието е резултат от необосновано преводаческо решение, а не от обективни езикови и културни ограничения”.

Следващият извод, до който достига е, че в повечето подобни случаи е засегната или неутрализирана експресивността на изходния текст, но въпреки това тя остава в рамките на разбирането за преводна еквивалентност. А. Баранова с основание отчита и възможността за субективен избор от страна на преводача, което не означава „непреодолима езикова и културна асиметрия”.

Библиографията (стр. 202–219) съдържа около 200 заглавия, които показват широкия поглед в търсенията на докторантката. Голяма част от цитираната литература е от последните 20 години, което е знак за актуалността на информацията в нея.

Представеният **автореферат** (в обем от 52 стр.) отговаря на всички изисквания – стегнато, но и изчерпателно е предадено съдържанието на дисертационния труд. Авторката има четири участия в конференции и публикации в съответните научни сборници по темата на дисертацията, с което изпълнява необходимите условия по процедурата.

Избраната от А. Баранова проблематика е актуална и значима. Възможните варианти при превод от руски на български на националнокултурна специфика на конотативно натоварени езикови единици са недостатъчно проучени, а това е първото цялостно изследване в тази област. Също така за първи път се съпоставят и анализират конотативните значения на собствени имена в преводната художествена литература. Приносите ѝ се вписват в контекста на досегашните изследвания в българската русистика и едновременно с това я допълват и обогатяват.

Дисертационният труд показва високо ниво на езикова и научна подготовка, отлични впечатления остава и прецизно изпълненото техническо оформяне на основния труд и на автореферата, без печатни грешки и неточности. С добре подбраните изразни средства и пояснения относно познаваемостта или непознаваемостта на конотациите в отделните примери той е много интересен и за читатели нефилолози.

Особен принос имат алтернативните преводачески решения. Те са аргументирани и обогатяват практиката на руско-българския превод. Резултатите от изследването на А. Баранова ще подпомогнат обучението по руски език, практиката на превода и преодоляването на асиметрията в националнокултурните конотации между руския и българския. Дисертацията има приносен характер не само за българската русистика, но и за славистиката, чуждоезиковото обучение, теорията и практиката на превода.

Представеният дисертационен труд на тема „Националнокултурната специфика на конотациите в превода от руски на български език” е оригинален, теоретично обосноваван, написан сериозно и задълбочено. Отличната езикова култура и безспорните умения на авторката за самостоятелна научна работа убедително показват способността ѝ да анализира и систематизира постигнатите резултати. Не е без значение и професионалният ѝ опит като преподавател в катедрата по руски език. Всичко това ми дава основание убедено да гласувам за присъждането на Анна Баранова на образователната и научна степен „доктор”.

4 септември 2017 г.

Подпис:

доц. д-р Радост Железарова